

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ І СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМКІВ ВИРОЩУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВИХ КОНОПЕЛЬ В УКРАЇНІ

РОЇК М.В. —

*д.с.-г.н., професор, академік НААН
України,*

ORCID0000-0001-7221-6247

КРАВЧУК В.І. —

д.т.н., професор, академік НААН України,

ORCID0000-0002-7991-0351

КВАК В.М. —

к.с.-г.н.,

ORCID0000-0001-8996-0101

БОРІВСЬКИЙ А.Ф. — к.с.-г.н.

*Інститут біоенергетичних культур і
цукрових буряків НААН; 03110, м. Київ,
вул. Клінічна, 25.*

Короткі відомості про коноплярство. Коноплі «канабіс» (грец. κάναβις, лат. *Cannabis*) та найімовірніше походять зі скіфської чи фракійських мов. Українська назва споріднена з латинською [1].

Коноплі (*Cannabis*) — рід однолітніх лубоволокнистих рослин родини коноплевих порядку розоцвітих. Раніше в роді виділялись кілька видів: посівні, індійські та дикі. Згодом — усі вони віднесені до виду конопель посівних [1, 2].

За останні роки, відповідно досліджень Інституту луб'яних культур НААН (далі ІЛК НААН) [3], інтенсифікація виробничих відносин у коноплярстві обумовила розвиток і постійне вдосконалення термінологічної системи галузі на посівні, технічні, промислові. В міжнародній практиці безнаркотичну форму конопель (із гранично допустимим вмістом тетрагідроканабінолу) позначають терміном «промислові» з урахуванням також того, що даний термін опосередковано вжито у Єдиній конвенції (використання конопель для промислових цілей); науковцями ІЛК НААН пропонується в галузі коноплярства застосовувати термін «промислові коноплі».

Коноплі — однорічна дводомна рослина. Чоловіча рослина конопель — плоскінь. Відрізняється від жіночої формою суцвіття (вопель), більшим зростом і тонкішим стеблом, менш густим листям. Дозріває на 40–50 днів раніше за жіночі екземпляри. Чоловічі екземпляри конопель мають міцніші й грубіші волокна, тканина з них виходить груба й цупка, але мотузки й линви дуже міцні.

Жіноча рослина конопель — матірка. Відрізняється формою суцвіття (короткий складний колос), меншою висотою, товстішим стеблом, густішим листям. Волокна менш міцні, але придатні до вироблення тканин. З насін-

ня матірки отримують конопляну олію. Матірка дає 66% загального врожаю волокна.

У насінні конопель міститься 30–38% жирної олії, що складається в основному з гліцеридів ненасичених жирних кислот (лінолевої, ліноленової та масляної). Знайдено також білки, амінокислоти, вуглеводи, фенольні сполуки (канабінол та канабідіол) і сліди алкалоїдів [4].

Коноплі вважаються найдавнішою технічною культурою людства. За середньовіччя були однією з найпоширеніших культур в Європі, зокрема в Англії, як «стратегічна сировина» для виготовлення канатів для кораблів. До кінця 19 століття канабіс набув поширення в європейських і американських аптеках та лікарнях [5], і використовувався проти болю в животі, мігрень, запалень, безсоння тощо.

Латинська назва — «канабіс» часто використовується як синонім слова «марихуана», для позначення наркотичних речовин, виготовлених із конопель [1]. Вважають [6], що в шістдесяті роки це стало однією з причин попадання конопель під заборону ООН, як рослини з дуже наркотичною речовиною, яка негативно впливає на людину. Проте, згодом зазначене не відносилось до промислових конопель із вмістом психоактивного компоненту — тетрагідроканабіолу (ТГК) не більше 0,3 відсотка. Використання речовин на основі таких конопель є порівняно безпечним і повністю легальним для дорослих осіб. Така «легалізація» промислових конопель та їхні багаті агрономічні й біологічні характеристики дали новий поштовх розвитку галузі. Тренд продукції коноплярства набув у Європі дедалі більшої популярності.

Станом на 2023 рік використання в медичних цілях легалізоване вже в 58 країнах [7]. Серед них країни з розвинутою економікою — Німеччина, Іспанія, Нідерланди, Італія, Чехія, Франція, Португалія, Польща, Греція, Австрія, Данія, Бельгія, Норвегія, Ізраїль, Великобританія, США та Канада.

Світовий ринок технічних конопель нараховує до 50 тис. різноманітних товарів і оцінюється в понад \$4 млрд. на рік. Китай є світовим лідером з їх промислового вирощування на площах понад 600 тис. га, займаючи до 75% світового ринку технічного канабісу. В країні діє держпрограма із заміни коноплями традиційної дії всього світу бавовни. Також інтенсифікує вирощування конопель ЄС — там за 10 років посівні площі під культурою збільшилися із 10 тис. га до більше ніж 40 тис. гектарів [7].

«Промислові коноплі — це традиційна для України сільськогосподарська культура, що повністю задовольняє вимоги раціональ-

ного природокористування та критерії сталого розвитку — екологічний, соціальний та економічний. Вони повністю відповідають критерію екологічного збалансованого природокористування, збереженню біорізноманіття та ґрунтів, оскільки вирощуються у більшості природно-кліматичних зон, добре вписуються в сучасні сівозміни, насичені кукурудзою та сояшиником, зменшують забур'яненість полів, мають високу ґрунтозахисну здатність від водної ерозії, потребують мінімального застосування пестицидів, придатні для вирощування на радіоактивних забруднених землях» [8].

За спільними дослідженнями Інституту луб'яних культур та Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків [9, 10], промислові коноплі є також відновлювальним джерелом енергії. За теплотворною здатністю коноплі дещо поступаються кам'яному вугіллю, з конопляної біомаси виробляють біоетанол та біогаз спільно з технологіями утилізації відходів тваринництва й птахівництва. Найбільш перспективним і енергетичним є спеціально створений сорт «Глухівський 85» [9].

Завдячуючи значному ринку, високій рентабельності виробів із канабісу та можливості отримувати додаткову вартість на її переробці, галузь є перспективною як для українських аграріїв, так і для української промисловості.

Сучасний стан культивування промислової коноплі в Україні та ідентифікація можливостей для вдосконалення

На фоні «конопляної лихоманки» в країнах ЄС і світу, вирощування промислових конопель в Україні невпинно скорочується. «У нас людям забили голови, в т.ч. й політики, що посіяні на полі коноплі — це наркота — стверджує [10] голова ради директорів Асоціації розвитку льонарства та коноплярства України Віра Ульянченко, — і це вже кримінал. Це все міфи, котрі живуть не заради держави, а проти держави й її розвитку».

За даними керівниці сектору «Сільське господарство» експертно-аналітичного центру «Офіс ефективного регулювання» (BRDO) Ірини Грузинської [11, 12], зараз промисловою коноплею щорічно засівається не більше 2 тис. га земель, хоча в радянські часи Україна вирощувала близько 120 тис. га технічних конопель та мала 35 переробних заводів, із яких лише 3 працює дотепер.

Наразі промислові коноплі в Україні фрагментарно вирощуються у Вінницькій, Житомирській, Київській, Сумській, Харківській, та Черкаській областях, площі посівів коливаються від декількох соток до 800 гектарів. Культивуванням рослин для продажу насін-

невого матеріалу займаються 8 суб'єктів господарювання [7].

Експерт BRDO уточнює [13], що якщо нашій країні вдасться відновити посівні площі промислових конопель до показників 60 років минулого століття (120 тис. га), то виробництво насіння й соломи канабісу буде щорічно приносити в бюджет держави приблизно \$100 млн. лише у вигляді податків, а отримання дозволу та вирощування для терапевтичних цілей дозволить аграріям заробляти в сотні разів більше.

Незвичайний стан українських аграріїв «по-заду всіх» обумовлений рядом політико-адміністративних та управлінських причин.

Так, Україна не легалізувала європейські норми вмісту ТГК у коноплі до 0,3%, а до цього часу діє норматив вмісту — до 0,08%. Через занадто низький дозволений ТГК українські аграрні виробники не можуть повноцінно конкурувати на міжнародному ринку, оскільки не мають права використовувати більшість високопродуктивних сортів, зареєстрованих у світі. До прикладу: середня врожайність дозволених культур промислової коноплі в Україні становить 1,5 т/га, а дозволених культур у Франції та Нідерландах — 8 т/га [14].

Крім ТГК маємо низку інших регуляторних навантажень на бізнес. Ринку контролюють одночасно МВС, Держлікслужба та Міністерство охорони здоров'я, зокрема [3,4]:

МВС — видає дозвіл на використання об'єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів, до яких безпідставно входить технічна конопля;

Держспоживслужба — видає ліцензію на господарську діяльність із культивування рослин, включених до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, до якого входить технічна конопля. Відомство також встановлює щорічні квоти на культивування «наркотичних» рослин, включаючи технічну коноплю. На 2022 рік Кабінет Міністрів України встановив квоту в розмірі 7550 га посівних площ [12].

Вирощування технічного канабісу в Україні регламентується покровоко [5] за трьома блоками: загальні умови; отримання ліцензій та ліцензійні умови.

За різними даними [12, 7, 15, 16] чинна законодавчо-нормативна база регулювання ринку технічних конопель в Україні передбачає від 25 до 29 актів та 14 інструментів, з яких: 7 юридичних процедур; 14 документів для створення бізнесу; 4 документи, які можуть бути суперечливими за вимогами різних відомств.

Практичні кроки митарства фермера (найбільш характерні) досліджені експертами BRDO [7], наводяться нижче.

Фермер, що культивує технічні коноплі, має здійснити 9 етапів до початку своєї діяльності (кожен етап може включати додаткові документи):

Мати свідоцтво (посвідчення, сертифікат спеціаліста), що підтверджує професійну придатність керівника юридичної особи або керівника відповідного підрозділу юрособи, для зайняття діяльністю з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

Отримати ліцензію (10 днів);

Подати заяву на відповідний рік щодо

виділення квоти для культивування рослин, які містять наркотичні засоби та психотропні речовини;

Пройти перевірку на відповідність технічних вимог до місць зберігання канабісу;

Отримати дозвіл Національної поліції на використання об'єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (10 днів);

Підтвердити право власності або право користування, або спільного користування на об'єкти, на яких провадиться господарська діяльність із культивування канабісу;

Підготувати відомості про стан матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання, наявності персоналу із зазначенням його освітнього та кваліфікаційного рівня;

Отримати довідки закладу охорони здоров'я про відсутність у працівників психічних розладів, пов'язаних із зловживанням алкогольними напоями, наркотичними засобами чи психотропними речовинами, а також про відсутність осіб, визнаних непридатними до виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), пов'язаних із обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

Отримати довідку МВС про відсутність у працівників незнятої чи непогашеної в установленому порядку судимості за вчинення не тяжких, тяжких та особливо тяжких злочинів або кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (30 днів).

Однак, після посіву цієї культур діяльність фермера теж обмежується, він має виконати ще 7 посткультивацийних процедур:

Відбирати зразки конопель у період цвітіння для проведення перевірки в спеціалізованих установах на наявність у рослині наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

Звітувати щорічно до 1 жовтня про результати діяльності зі зазначенням кількості вирощених і перероблених рослин;

Інвентаризувати наркотичні засоби, психотропні речовини й прекурсори та вести відповідні баланси;

Реєструвати операції з наркотичними засобами, психотропними речовинами й прекурсорами;

Складати акти про знищення залишків після переробки конопель та скликати відповідну комісію;

Вести журнал обліку насіння маку та волокон конопель, їх залишків після очищення та переробки;

Складати акти про знищення рослин, що містять наркотичні засоби й психотропні речовини та скликати відповідну комісію.

Експерти підкреслюють, що найбільшою проблемою галузі є те, що поліція може перевіряти коноплярів у будь-який момент їхньої діяльності, тоді як у Європі, наприклад, перевіряють рослини тільки під час цвітіння.

Через таку складність вирощування технічних конопель, агрокомпанії створюють окремі юрособи виключно для вирощування цієї культури — страхують себе від можливої зупинки правоохоронцями діяльності всього холдингу.

Отже, культивування промислової коноплі в Україні вимагає перегляду та вдосконалення ідентифікованих умов з урахуванням досвіду країн ЄС та світу.

Досвід країн ЄС та зобов'язання України

У створенні умов для розвитку в першу чергу промислового коноплярства заслуговує особливої уваги досвід Франції [17], де парламентарі країни (депутати Верхньої палати законодавчого органу Французької Республіки) прийняли Резолюцію, направлену на стимулювання економічного розвитку коноплярства країни й покращення регулювання продуктів, отриманих із рослин. Резолюція стосується трьох сфер створення безперешкодних умов для культивування, переробки та використання промислової коноплі у Франції:

— повної легалізації промислового канабідіола в усіх формах, направлених на регулювання безперешкодної роботи в усіх сегментах сучасного коноплярства (продукти харчування, косметика, різного роду добавки і т.д.);

— розвиток сприятливих умов сільськогосподарським виробникам у агропромисловому секторі, направлених на економічне стимулювання культивування промислових конопель;

— надання державної підтримки суб'єктам, задіяним у різних сферах коноплярства шляхом фінансування державних замовлень на особливо важливу продукцію.

Таким чином, Сенат Франції акцентував необхідність підтримки незначної частини (в порівнянні з фармакологічною частиною) промислового коноплярства на внутрішньому та міжнародних ринках.

Підписавши угоди про асоціацію з ЄС, Україна зобов'язалась наблизити національне законодавство до законодавства ЄС. Зокрема, в частині вирощування промислових конопель — імплементувати (до 2020 року) Регламент № 307/2013 [4] та законодавчо встановити дозволений показник вмісту ТГК в коноплі не більше 0,3 відсотків.

Окрім того — врегулювати порядок відбору та процедуру перевірки вмісту ТГК на всіх видах посівів промислових конопель (не тільки насіннєвих, як це робиться в Україні) відповідно до ст. 45 та Додатку 1 до Імплементацийного Регламенту ЄС № 809/2014.

За висновками експертів BRDO [7], в Україні процедура відбору зразків та проведення досліджень на вміст ТГК є невизначеною та поширюється тільки на насіннєві посіви промислових конопель, що суперечить законодавству ЄС, а недосконалість інструменту регулювання відбору зразків створює значні корупційні ризики на ринку та додаткові бар'єри для бізнесу.

Принципи конференції Організації об'єднаних націй (ООН)

«Технічні коноплі: старий врожай в сучасну епоху» — публікація Конференції Організації об'єднаних націй по торгівлі та розвитку United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) за результатами чергової дискусії про необхідність змінити ставлення державних структур до коноплярства, де відмічається [18], що технічні коноплі використовуються протягом тисячоліть, проте потенціал їх універсальності та багаточисельних

агрономічних і екологічних властивостей був переглянутий і в багатьох випадках відкритий по новому тільки біля 30 років тому.

Визначені наступні ключові принципи розвитку коноплярства:

- необхідно використовувати всі частини рослин коноплі, тоді її вирощування принесе відчутні економічні й соціальні вигоди;

- технічні коноплі можуть допомогти в наслідках змін клімату, оскільки споживають значну кількість вуглекислого газу, запасаючи кисень у стеблах та коріннях під час фотосинтезу;

- через ботанічні характеристики конопель, підхід до використання всієї рослини, заснований на використанні цінності всіх її частин із можливими нульовими відходами, може бути досягнутим у більшості частин світу;

- в більшості країн світу впровадження підходу, заснованого на використанні всієї рослини, вимагає відповідних законодавчих змін.

У спеціальному випуску, підготовленому ООН про технічну коноплю [19], прогнозується, що світовий ринок коноплі у вартісному виразі виросте найближчими роками в 4 рази: з 4,7 млрд. доларів у 2020 році до 8,6 млрд. доларів у 2027 році; законодавство, що розвивається на національному та міжрегіональному рівні, може надати стимул для створення нових ринків, а також можливостей для появи нової продукції сільськогосподарських виробників у всьому світі, особливо в країнах, що розвиваються. Проте для повного використання таких можливостей урядами цих країн доведеться вжити конкретні дії, серед яких особливої уваги заслуговують: інформаційна політика, нормативно-правова база, сталий розвиток, промислово-аграрна стратегія.

Сутність цих дій, адаптивних для умов України, наведена авторами в наступних розділах.

Горизонти легалізації та дерегуляції коноплярства в законодавчому полі України

Восени 2009 року сталася унікальна подія: співробітники Глухівського інституту луб'яних культур Національної академії аграрних наук України першими в світі створили сорт конопель, які абсолютно не містять наркотичних речовин. До цього найвизначнішим досягненням у цій сфері вважався сорт (також виведений Глухівськими вченими) з незначним вмістом тетрагідрокананінами (ТГК).

3 липня 2011 року функціонує громадське об'єднання Асоціація «Українські технічні коноплі», статутним завданням якої є:

- недопущення прийняття економічно-недоцільних, неефективних регуляторних актів для галузі;

- усунення перешкод для розвитку коноплярства та зменшення втручання держави в діяльність членів Асоціації;

- сприяння підвищенню рівня обізнаності громадськості в господарських властивостях технічних конопель;

- популяризація технологічних інновацій, спрямованих на створення конкурентоспроможної продукції [20].

- В серпні 2012 року Кабінет Міністрів України, враховуючи виведення безнаркотич-

них сортів та вимог спрощення умов ведення господарської діяльності, пов'язаної з культивуванням цієї технічної культури, вніс зміни до низки постанов, скасувавши обов'язковість охорони суб'єктами господарювання полів та інших об'єктів, де зберігаються й переробляються коноплі.

22 червня 2015 року набули чинності (на праві власності) Технічні умови України ТУУ10.3-16304966-412:2015, розроблені фермерським господарством «Колесник». Ці технічні умови поширюються на насіння подрібнене та висівки коноплі, які отримують шляхом обрушення цілого насіння та призначені для реалізації в роздрібній торговельній мережі, закладах ресторанного господарства.

28 жовтня 2017 року за участі ГО «Українська конопляна асоціація» біля Кабінету Міністрів України відбувся конопляний марш свободи (March of Freedom) із вимогами надання державою законного доступу до лікування канабісом та декриміналізації зберігання, транспортування, вироблення конопель для власних потреб.

В травні 2022 року в Верховній Раді України зареєстровано (реєстр 7457 від 10.06.2022 р.) Проект Закону про регулювання обігу рослин роду коноплі (Cannabis) в медицині, промислових цілях, науковій та науково-освітній діяльності задля створення умов щодо розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування онкологічних захворювань та посттравматичних стресових розладів, отриманих внаслідок війни.

28 червня 2023 року Президент України В. О. Зеленський закликав парламентарів легалізувати медичний канабіс заявивши: «Усі найкращі світові практики, рішення, хоч якими складними чи незвичними вони були, повинні бути застосовані в Україні, щоб усім українським громадянам не довелося терпіти біль, стрес і травми війни» [21].

В липні 2023 р. Верховна Рада України прийняла за основу названий вище Проект Закону (реєстр 7457 від 10.06.2022 р.) з відповідними змінами особливо важливим серед яких є законодавче визначення [22]:

- **Коноплі для медичних цілей** — рослини роду коноплі (Cannabis), вирощені з кондиційного сертифікованого насіння не нижче другої генерації, що належать до групи культур лікарських рослин та включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які використовуються для виробництва (виготовлення) лікарських засобів, вміст концентрації тетрагідрокананінолу у висушеній соломі яких перевищує 0,3% [23].

- **Коноплі для промислових цілей** — рослини роду коноплі (Cannabis), вирощені з кондиційного сертифікованого насіння не нижче другої генерації, що належать до групи культур сільськогосподарських рослин, які використовуються в технічних цілях, вміст концентрації тетрагідрокананінолу у висушеній соломі яких не перевищує 0,3%.

16 січня 2024 р. Верховна Рада України розблокувала підписання законопроекту № 7457 та відправила на підпис Призеденту України. Закон вступить в силу через півроку — у липні 2024 р.

Важливо врахувати, що дія цього зако-

ну не поширюється на регулювання виробництва й обігу сировини й продуктів переробки конопель (та їхні частини) для промислових цілей. В ньому легалізація медичного канабісу не передбачає одночасну дерегуляцію діяльності з промисловими коноплями.

Відсутність адекватних та однозначних вимог щодо діяльності з кожним видом конопляної сировини стримує розвиток не тільки унікальних лікарських фітокананіоїдів, але й швидко відновлювальної натуральної сировини для різних сфер економіки України.

Проект Закону України «Про особливості вирощування (виробництва) та переробки рослин хмелю та інших культур, які використовуються в аграрному секторі» [16], де у зареєстрованому поданні передбачається розділ «Коноплі для промислових цілей», включає статті стосовно: переробки конопель для промислових цілей; контролю за дотриманням відсотку вмісту концентрації ТГК у коноплях для промислових цілей; уповноважень експертної установи; імпорту конопель для промислових цілей, а також контроль суб'єктами господарювання щодо дотримання вимог цього Закону, може врегулювати зазначені вище питання.

На даному етапі важливо не затягувати розгляд проекту, а з іншої сторони врахувати крайній світовий досвід визначений нормативними документами ЄС та рекомендаціям ООН.

Ключові принципи розвитку сучасного коноплярства в Україні

Дослідження за наявною літературною базою та практикою вирощування, перероблення й використання промислових конопель визначають наступні ключові принципи:

- динамічний розвиток і наближення законодавства України до законодавства ЄС; адаптація нормативно-технологічної бази;

- легалізація та дерегуляція промислового коноплярства в усіх сферах і формах;

- ефективні регуляторні механізми щодо ліцензійної політики та упередження незаконного обігу продукції;

- підвищення рівня інформації та обізнаності населення щодо повноцінного використання екологічних і агрономічних властивостей коноплі в багатогалузевому виробництві;

- сталий розвиток насінництва та техніко-технологічних рішень, адаптованих на види кінцевої продукції;

- інноваційний розвиток аграрної та промислової політики щодо повноцінного використання всіх частин рослин коноплі (з нульовими відходами) як шлях до економічної й соціальної вигоди;

- державна підтримка суб'єктам, задіяним у різних сферах коноплярства.

Верифікація принципів та стратегічних напрямків.

Базові складові стратегії виробництва, перероблення та використання промислових конопель в Україні:

1. Інформаційна політика має бути направлена на:

- покращення поточного стану та доступності інформації з усіх аспектів конопляної сировини; регламентації вирощування; ідентифікації продукції; запровадження міжнародної класифікації та статистики внутрішнього ринку й міжнародної торгівлі;

• поширення знань і правил багатомірності використання продукції.

2. Нормативно-інституціональна основа підтримки експлуатації всіх частин промислової конопли має передбачати:

• унормування правового статусу промислового конопелю із урахуванням порогового, науково-визнаного рівня ТКГ не більше 0,3 відсотка в рослині;

• класифікацію промислової конопли в якості сільськогосподарської продукції, розвиток і нагляд за якою координуються сільськогосподарськими структурами Уряду;

• проведення імплементації регламентів ЄС № 307/2013 та № 809/2014 щодо вимог до промислових конопелю з вмістом ТКГ (0,3%) та процедур відбору зразків і проведення відповідних досліджень;

• розроблення та впровадження альтернативних нормативних актів, направлених на визначення порогового рівня ТКГ в кінцевих продуктах з метою стимуляції до використання всієї рослини;

• впровадження активів ефективної регуляторної політики з метою упередження незаконного обігу конопляних продуктів;

• перегляд практики видачі ліцензій на вирощування промислової конопли орга-

нізаціями, що займаються контролем за обігом наркотичних ресурсів.

3. Сталий розвиток має забезпечуватися:

• екологічними й соціальними аспектами, що безпосередньо пов'язані з експлуатацією рослини; зокрема: очищення ґрунту й води; поглинання CO₂; відновленням здоров'я екосистеми; поліпшенням наслідків зміни клімату; малозатратністю; безвідходністю; збільшенням прибутків виробників і громад;

• проведенням досліджень, науковим розвитком інноваційних технологій, адаптованих на види кінцевої продукції, в т. ч. селекції, насінництва, засобів захисту; технічних засобів збирання та первинного перероблення всіх частин рослини;

• здійсненям заходів стимулювання розвитку внутрішнього та зовнішнього ринку сировини.

4. Промислова стратегія повинна бути зорієнтована на:

• гнучкість виробничого процесу в зв'язку з необхідністю виробництва значної кількості продукції з різних частин рослини;

• оптимізацію диверсифікації продукції та підвищення сталості розвитку сільськогосподарських і переробних підприємств;

• модульну структуру виробництва з метою зниження ризику низької прибутковості в разі негативних змін на ринку;

• визначення кінцевої продукції з метою вибору стратегії культивування (сортів конопли, технології вирощування та первинного перероблення);

• виробництво продукції, ринково зорієнтованої для потреб регіону, в структурі місцевого кластеру.

Політика стимулювання має представити:

• полегшений доступ сільськогосподарських підприємств до фінансування (субсидування, державні гарантії, кредити) на придбання обладнання для первинної переробки сировини (декоративної, сушки, очищення), вартість якого є надмірно високою для невеликого господарства;

• вдосконалення тарифної політики щодо продукції промислового коноплярства з метою уникнення занижених цін у порівнянні з аналогами іншої сільськогосподарської продукції;

• розвиток інституційної політики, орієнтованої на справедливий розподіл доданої вартості у виробничому ланцюгу шляхом формування виробничих кооперативів, кластерів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конопля. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Конопля>
2. Конопля (рослина). URL: [https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/Конопля_\(рослина\).html](https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/Конопля_(рослина).html)
3. До питання термінології у коноплярстві. URL: <http://ibc-naas.com/2023/02/02/до-питання-термінології-у-коноплярстві/>
4. Конопля звичайні. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Конопля_звичайні
5. Конопля: анатомія, походження та вплив. URL: <https://drapalin.com.ua/koнопль-viroshhuvannya-anatomiya-ta-efekty/>
6. Тетяна Пархомчук. Базис нової аграрної політики: як відродження коноплярства може допомогти економіці України. Україна молода. №027, 05.07.2023. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3862/188/176539>
7. Олександр Козаченко. «Легалізація» технічних конопелю. Чи зможе Україна стати великим виробником та експортером цієї культури. URL: <https://delo.ua/business/legalizaciya-technicnih-koнопель-ci-zmoze-ukrayina-stati-velikim-virobnikom-ta-eksporterom-cijeyi-kulturi-421071/>
8. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань з питання: «Пріоритети екологічної політики Верховної Ради України на наступні п'ять років» (27 листопада 2019 р., зала пленарних засідань Верховної Ради України). URL: <https://komekolog.rada.gov.ua/uploads/documents/35747.pdf>
9. Промислова конопля для біоенергетики (Інституту луб'янської культури). URL: <http://ibc-naas.com/2023/03/21/>
10. Розробити методи підвищення енергетичної цінності біосировини сортів однодомних конопелю. (ПНД 22.05.01.06Ф, ІБКІЦБ, ДСЛК, ІСГПС, 2015 р.).
11. Названо рентабельність вирощування конопелю в Україні. URL: <https://hempbud.com.ua/nazvano-rentabelnist-viroshhuvannya-koнопель-v-ukraini/>
12. Ірина Грузинська. «Вирощування технічної конопли варто дерегулювати». URL: <https://www.epravda.com/columns/2020/10/21/666458/>
13. URL: <https://kurkul.com/news/33741-nazvano-rentabelnist-viroshhuvannya-technicnih-koнопель-v-ukraini>
14. URL: https://dglib.nubip.edu.ua/bitstream/123456789/6283/1/Porach_Cylima_Ekonomika20%с.г..pdf
15. Вирощування технічного канабісу в Україні URL: <https://df.ua/ua/viroshhuvannya-technichnogo-kanabisu-v-ukraini/>
16. Культивування технічних конопелю URL: <https://business.diia.gov.ua/idea/silske-gospodarstvo/kultivuvannya-technicnih-koнопель>
17. Технічні конопля в Україні та інших країнах. URL: <https://tku.org.ua/uk>
18. Подготовленный специалистами ООН документ формулирует основные постулаты развития современного коноплеводства. URL: <https://tku.org.ua/uk/news/podgotovlennyy-specialistami-onn-dokument-formuliruet-osnovnye-postulaty-razvitiya-sovremennoogo>
19. Спецвипуск підготовлений ООН про технічні конопля. URL: <https://tku.org.ua/uk/news/01.12.2022/>
20. Українські технічні конопля. URL: https://uk.everybodywiki.com/Українські_технічні_конопль/
21. Важливо: легалізація медичного канабісу в Україні повинна передбачати одночасну дерегуляцію діяльності з промисловими коноплями. URL: <http://ibc-naas.com/>
22. Проект Закону «Про регулювання обігу рослин роду конопля (Cannabis) в медичних, промислових цілях, науковій та науково-технічній діяльності для створення умов щодо розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування онко-

логічних захворювань та посттравматичних стресових розладів, отриманих внаслідок війни». (Реєстр 7457 від 10.06.2022). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39783>

23. Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про регулювання обігу рослин роду конопля (Cannabis) в медичних, промислових цілях, науковій та науково-технічній діяльності для створення умов щодо розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування онкологічних захворювань та посттравматичних стресових розладів, отриманих внаслідок війни» від 13 липня 2023 року № 3224-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 69. Ст. 3975.

24. Проект Закону України «Про особливості вирощування (виробництва) та переробки рослин хмелю та інших культур, які використовуються в аграрному секторі» № 9234-1. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-osoblivosti-viroshhuvannya-virobnitstva-ta-pererobki-roslin-khmelyu-ta-inshikh-kultur-yakivikorisovuyutsya-v-agrarному-sektori>

АНОТАЦІЯ

УДК 633.521:631

Дослідження принципів і стратегічних напрямків вирощування та використання промислових конопелю в Україні

Роїк М.В., Кравчук В.І., Квак В.М., Борівський А.Ф.

У статті розглянуто: короткі відомості про коноплярство та її походження, сучасний стан культивування промислової конопли в Україні та ідентифікацію можливостей для вдосконалення; досвід країн ЄС та зобов'язання України; принципи конференції Організації об'єднаних націй (ООН); горизонти легалізації та дерегуляції коноплярства в законодавчому полі України; ключові принципи розвитку сучасного коноплярства в Україні та їх верифікація. Базові складові стратегії виробництва, перероблення та використання промислових конопелю в Україні повинні включати: розширену інформаційну політику, прискорену розробку нормативно-інституціональних основ підтримки експлуатації всіх частин промислової конопли, забезпечення сталого розвитку галузі, гнучкість промислової стратегії та вдосконалення політики стимулювання галузі.

Ключові слова: Коноплярство, промислова конопля, сорти конопля, технології вирощування та первинного перероблення, тетрагідроканнабіол.

ABSTRACT

UDC 633.521:631

Study of the principles and strategic directions of cultivation and use of industrial hemp in Ukraine

Roik M.V., Kravchuk V.I., Kvak V.M., Borivskiy A.F.

The article examines: brief information about hemp cultivation and its origin, the current state of cultivation of industrial hemp in Ukraine and identification of opportunities for improvement; the experience of the EU countries and the obligations of Ukraine; principles of the United Nations (UN) conference; horizons of legalization and deregulation of hemp cultivation in the legislative field of Ukraine; key principles of the development of modern hemp cultivation in Ukraine and their verification. The basic components of the strategy for the production, processing and use of industrial hemp in Ukraine should include: expanded information policy, accelerated development of regulatory and institutional foundations for supporting the exploitation of all parts of industrial hemp, ensuring sustainable development of the industry, flexibility of the industrial strategy and improvement of the policy of stimulating the industry.

Key words: Hemp breeding, industrial hemp, hemp varieties, cultivation and primary processing technologies, tetrahydrocannabinol.